

Micha de Winter

De belofte van de volgende generatie

Zet je negatieve bril af en probeer opvoeden weer gewoon leuk te vinden: pedagoog Micha de Winter voert strijd tegen het problematiseren van de jeugd. We hebben opvoeding teruggebracht tot gedragstraining en daarmee gooien we goud weg. „We moeten kinderen prikkelen om boven zichzelf uit te stijgen.“ Door Ria Kraa.

Mijn vak gaat over het grootbrengen van nieuwe generaties”, zegt Micha de Winter. „En wat me daar al heel lang in dwars zit, is dat als het over kinderen gaat en over opvoeding, het vooral negatieve dingen zijn. Problematiseren, we zijn er dol op met elkaar. Tot elke prijs moeten we proberen ‘problemen te voorkomen’. Daar gaat het steeds over. We hebben 1,8 kind gemiddeld dus daar mag niks mis mee gaan.”

Die teneur is aan de gang zo lang hij hoogleraar pedagogiek is. Je kunt er natuurlijk relativerend over doen. „Je kunt zelfs zeggen: dat problematiseren van de jeugd is al zo oud als de wereld. De Mesopotamiërs schreven al op hun kleitabletten dat de wereld ten onder zou gaan aan het normverval van de jeugd. En historisch psycholoog Harry Peeters, bij wie ik promoveerde - hij is vorige maand overleden - heeft prachtig geschreven over hoe men in de middeleeuwen tegen jeugd aankleek. Zijn conclusie: Kennelijk is geen jeugd zo verdorven als de laatste”.

Maar relativeren wil Micha de Winter niet. In 1986 verde-

digde hij zijn proefschrift over het vroegtijdig onderkennen van ontwikkelingsproblemen bij kinderen. „Toen al vroeg ik me af: waarom willen we dat zo graag? Dat we het liefst al pre-nataal, op celniveau weten wat er uit zo'n kind komt? Omdat er maar niets mis is? We kijken met een negatieve bril, door een bril die alleen problemen ziet. Naar de mogelijkheden van kinderen kijken we steeds minder.”

Het is moeilijk in het complexe geheel van onder meer ontkenning, ontrouwen en voortschrijdende wetenschap een antwoord te zoeken op die vraag. „Heel lang heerste het idee: een kind is van God gegeven. Dan accepteert je een kind zoals het is, of het nu dom is of het syndroom van Down heeft. Dat heb je te accepteren. Dat idee is verdwenen. De wetenschap heeft een enorme vlucht genomen, we interveniëren eerder, we kennen de risicogroepen, we testen, houden de ontwikkeling van kinderen in de gaten, daar zijn allerlei signaleringsinstrumenten voor. We willen alles weten - die maakbaarheidsgedachte hè - en we zijn zo individualistisch als de laatste”.

Maar relativeren wil Micha de Winter niet. In 1986 verde-

„Als je het omkeert en probeert te kijken vanuit de vraag: wat heeft een kind nodig, dan weet je meteen dat dat helemaal niet op een goudschaaltje gewogen wil worden. Maar dat doen we wel. Voordarend. Doet het wel dit, ontwikkelt het zich wel zus, hoe groot is de kans dat het zo, enzoovorts. We geven kinderen steeds minder ruimte en

Boeken over het kinderbrein zijn niet aan te slepen, dat is ons nieuwe houvast

vertrouwen. Er is zelfs al een school waar ouders hun kind real time kunnen volgen vanuit huis. Kunnen ze met camera's meekijken of het wel op tijd is in zijn lokaal, welk cijfer de leraar zojuist heeft ingevuld en zo.”

„Betrokkenheid is ontzettend belangrijk, maar dit... het begint al aardig te lijken op sommige kinderadviesbureaus in Amerika waar boven elk wiegje een moni-

tor hangt. We geven héél weinig ruimte aan andere opvoeders.”

Risicostempel

We leven in een angstcultuur, is de sombere conclusie. En dat is dus te erg omdat we allang weten wat een kind wel goed doet. „Lea Dasberg schreef al over de pedagogiek van de hoop.” In haar boek *Grootbrengen door blindehouden* (1975, zeventien drukken) stelde zij dat kinderen de ruimte moeten hebben om zelfstandig volwassen te worden. Een kerntaak van volwassenen is het verruimen van hun denkruimte. „Wat hebben kinderen nodig: een omgeving die ze in hun potentieel ziet, die een positieve drijvende kracht achter hen is. Die ze het idee geeft: jij doet ertoe, je bent belangrijk, we hebben je nodig.”

„We hebben het niet in de gaten, maar we doen het omgekeerde. Dat begon al in de tijd dat ik zelf kinderen kreeg. Mijn beide kinderen werden een maand te vroeg geboren en dan zie je meteen dat er een risicostempel op gaat: ze doen allerlei testen, het hele circus laten we los. Dat zie je in deze tijd nog veel meer. Er is een enorme aandacht voor allerlei stoornissen: we plakken kinderen etiketten op - denk aan het bekend raken

van de term adhd. Dat heeft een ongebreidelde vlucht genomen. Ik gebruik tegenwoordig het woord opvoedingskramp. Verschillen tussen kinderen worden veel minder geaccepteerd. Als je kind niet iets anders is dan het gemiddelde dan denken we al heel gauw dat er iets mis is. Dat jaagt de vraag naar professionele hulp op. Die groeit wel twintig procent per jaar op het ogenblik. Letterlijk. De vraag bij de bureaus voor jeugdzorg zijn tussen 2004 en 2009 met 19 procent per jaar toegenomen!”

„We moeten dus dringend nadenken over de vraag: wat heeft dit te maken met de manier waarop we onze kinderen opvoeden? Er zijn natuurlijk kinderen met extreme problemen en stoornissen en die hebben de beste experts nodig, maar gewone opvoedingsvragen kunnen we blijkbaar niet meer in onze eigen omgeving handelen, daar zoeken we professionals voor.” In hun boeken. „Wat nu weer populair is zijn kinderherens. De boeken over het kinder- en puberbrein zijn niet aan te slepen, dat is ons nieuwe houvast. Terwijl die hersentjes maar een klein deel van het verhaal zijn. Wat heeft er nou voor gezorgd dat we zo snel zo makkelijk een beroep doen op professionals?

Groots en meeslepend opvoeden

Micha de Winter (Oss 1951) is hoogleraar pedagogiek en bekleedt aan de Universiteit Utrecht de Langeveldleerstoel voor maatschappelijke opvoedvraagstukken. Van De Winters hand verschenen veel boeken en artikelen. In het vorig jaar verschenen *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding: van achter de voordeur naar democratie en verbinding* bepleit hij een 'grootse en meeslepende' opvoeding in plaats van de nu te vaak tot gedragstraining beperkte manier waarop ouders en instellingen met kinderen omgaan. Het is zojuist vertaald in het Engels. De Winter was adviseur van

het ministerie van VWS en kroonlid van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, een adviesorgaan van regering en parlement. In april verscheen van de RMO het rapport *Ontzorgen en sensibiliseren, een kritische blik op de gespecialiseerde hulpverlening*, die zich steeds meer bemoeit met dagelijkse opvoedvragen. „Neem hangjongeren”, zegt De Winter daarover. „Daar komt dan weer een meldpunt overlast voor. Zo hoef je nooit meer zelf naar ze toe als burger. Dan word je dus steeds bangier want er is een meldpunt dus het moet wel erg zijn. Maar het zijn gewoon

macho's, ze lijken eng, ze hebben een grote mond maar ze willen gewoon dollen, meiden versieren en verder niet te veel bemoeien. Als welzijnsinstelling moet je burgers helpen met hen te praten, je moet het niet overnemen. Die jongeren zelf worden ook liever als burger aangesproken dan als halve crimineel. Een wetenschapper bij ons heeft eens hier in Utrecht in een Vogelwaardje geteld en die kwam uit op gemiddeld vijftienwintig projecten per gezin! Heel mooi allemaal maar je moet ermee ophouden. Je moet vooral zorgen dat er in buurten een positief opvoedingsklimaat heerst, waar bij

de verschillende opvoeders elkaar ondersteunen. Als je daarmee begint, scheelt dat al een heleboel problemen die mensen nu allemaal voor zichzelf proberen op te lossen. Hoe kun je daar nou voor zorgen? Je moet kinderen laten zien dat er wat van ze wordt verwacht. Dat je ouders en andere opvoeders iets in je zien, dat is zo belangrijk, dat die uitstralen: we zitten op jullie te wachten. Over Haren, waar het zo uit de hand liep met dat Facebookfeestje, heb ik iemand horen zeggen: het leek wel of die jongeren op morele vakantie waren. Even vrij van het vergrootglas waar ze onder liggen, van de

weinig ruimte die ze hebben. En als ze die ruimte dan openpakken, gaan alle remmen los. De les van Haren is dat we nadenken: wat doen wij nu fout? Leren we kinderen genoeg om de publieke ruimte in te gaan, geven we ze genoeg verantwoordelijkheid?”

Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding: van achter de voordeur naar democratie en verbinding. Micha de Winter, Uitgeverij SWP, 19,90 euro

Op 23 januari neemt Micha de Winter na tien jaar afscheid van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, met een symposium over de pedagogische civil society. www.rmo.nl

Micha de Winter: „Wat hebben kinderen nodig: een omgeving die ze in hun potentieel ziet. Die ze het idee geeft: jij doet ertoe, je bent belangrijk, we hebben je nodig.”
Foto: Charlotte Bogaert

Wat kwam er in de plaats van de sociale netwerken die de kerken en zuilen vroeger vormden? Dat is het individu. Nu moeten we het zelf maar uitzoeken en dus zoeken we wetenschappelijke hulp.”

Beijum

Die gedachte dat je kind een privéproject is, loopt tegen zijn grenzen aan, zegt De Winter. We hebben anderen nodig - gewone anderen wel te verstaan. Familie, burens, vrienden, kennissen. „We moeten de sociale netwerken versterken. Mensen kunnen veel meer zelf, en onderling, dan ze denken.” En ook veel meer dan de overheid kennelijk denkt. Die heeft een paar jaar geleden in gemeenten het fenomeen Centrum

Het gaat bijna niet meer over opvoeden maar over gedrag managen

voor jeugd en Gezin opgezet. „Maar ook dat is weer bedacht als hulpverleningsinstelling. Zo van: de professionals lossen je problemen wel op, is dat een oplossing? Het gaat helemaal niet om oplossingen, want het gaat niet alleen over problemen. Opvoeden kan ook gewoon leuk zijn.”

In een paar gevallen is het overigens goed uitgepakt met zo'n CJG. „We hebben een paar projecten gedaan om te onderzoeken of die centra ook een sociaalnetwerkwillem zouden kunnen vervullen. En dat kan. In het noordoosten van de stad Groningen heeft CJG Beijum zich helemaal ontwikkeld als buurtcentrum voor ouders. Er zijn kookcafés, er zijn kledingruilbeurzen, ouders doen er ontzettend veel zelf. Het is de sociale motor in de buurt. Dat is een magnifiek voorbeeld.” Maar meestal loopt het anders. „Er zijn nota bene CJG's die de deuren sluiten omdat niemand er komt! Ja, dank je de koekebak - natuurlijk komt er niemand als

je het soort bureau woedt waar je als je er binnenstapt meteen het etiket krijgt: er is wat met je kind.”

Dat problematiseren van gedrag heeft een zeer beperkte blik tot gevolg, zegt De Winter. „Als we het hebben over opvoeden, gaat het bijna niet meer over opvoeden maar over gedrag managen. „We hebben het niet over 'wie ben ik in de wereld', over idealen ontwikkelen, over de verwachtingen van de samenleving. Dat zijn heel belangrijke dingen. Maar de opvoedprofessionals en ook veel opvoedruiken in de media kijken maar naar een heel smal stukje van de opvoeding: gedrag.” Of, nog erger: naar opbrengst, de centrale factor in het onderwijs. „Dat is ook een heel smalle manier van denken - denken vanuit de economie. Ik heb het de achtervolgende ministers van Onderwijs allemaal horen zeggen: 'Er komen in China per dag meer ingenieurs van de universiteit dan in Nederland in een heel jaar.' Die angst! Die is er

in de hele westerse wereld hoor, niet alleen in Nederland. Het is utilitaristisch, economisch fundamentalisme wat de klok slaat.”

Verheffend

„Overal worden de liberal arts opzij gezet, constateert De Winter. „Dat is het stomste wat je kunt doen want het is niets meer of minder dan burgerschapskunde. Martha Nussbaum, een van mijn favoriete filosofen, zegt het ook: als je de democratie om zeep wilt helpen, moet je dat doen, die waken wegberuigen. Dat is heel erg onverstandig. Je ondergraaft de samenleving en de voedingsbodem van de democratie als je kinderen geen empathisch vermogen bijbrengt. En dat gaat ook ten koste van de economie: handel draait natuurlijk ook om je kunnen verhouden tot degene van wie je wat wilt. Nussbaums grote werk heet *Cultivating Humanity*. Want humaniteit is niet iets wat zomaar ontstaat. Dat moet je in

de opvoeding stoppen, fin in het onderwijs. Het is jammer dat 'verheffend onderwijs' een ouderwetse term is geworden. Want wat is het meer dan kinderen prikkelen om boven zichzelf uit te stijgen?”

Hij is veel de boer op met zijn boodschap. Lezingen bij gemeenten, op scholen, jeugdinstituten, welzijnswork. „Ik merk dat het wat losmaakt. De mensen die in het onderwijs werken, de juffen en de meesters, de leraren, die vinden die economisering vreselijk. Dan zeg ik tegen ze: blijf niet roepen Calimero, maar maak je sterk.”

Het is nu de tijd om het te doen, want er verandert veel op de grens tussen overheid en opvoeding. „Er is een grote beweging gaande in de politiek. De gemeenten moeten de jeugdzorg gaan overnemen, en dat moeten ze met 450 miljoen euro minder doen dat waar het rijk en de provincies het mee deden - en die hebben de afgelopen vijftien jaar geen substantiële verbe-

ringen teweeggebracht. Dus die gemeenten zijn niet te benijden. Ze moeten wezenlijk anders gaan denken. Maar soms helpt zo'n crisis om nieuwe dingen in gang te zetten. Op zichzelf is dit een kans om de systeemwereld en de leefwereld beter aan elkaar te koppelen.”

Scholen kunnen daar een belangrijke rol in vervullen, zegt hij. Niet name basisscholen, want dat is de plek waar ouders elkaar tegen kunnen komen en alledaagse opvoedingstjes op een onnodig drukke manier even kunnen bespreken, waar ze herkenning en dus geruststelling vinden. „Maar basisscholen zeggen in de huidige situatie noodgedwongen: wij hebben daar geen boodschap aan, wij moeten zorgen dat onze Cito-sco-

Je ondergraaft de samenleving als je kinderen geen empathisch vermogen bijbrengt

res en uitvalpercentages niet uit de pus lopen. Die faciliteren die ontmoeting tussen ouders niet. Een tijdje geleden hoorde ik voor het eerst de term hangjongeren. Ik zie ze nu ook - ik haal tegenwoordig mijn kleindochter een keer in de week van school - dan zie ik ze kletsen op het schoolplein terwijl ze wachten tot de school uitgaat, en 's morgens gebeurt dat nog meer; als de school begonnen is, blijven ze lekker staan praten met elkaar. Schooldirecteuren vinden dat niet prettig, zeggen ze tegen mij: er wordt geroddeld, kinderen worden erdoor afgeleid en kijken uit het raam. Dus vragen ze die moeders: wilt u ergens anders gaan staan. Ik zeg dan, je moet ze juist uitnodigen: kom naar binnen! Dat is zo belangrijk, dat sociaalnetwerkperspectief. Een goede relatie met de ouders, zodat ze betrokken zijn bij elkaar en bij de school. Op een school die ouders kent en weet wat hen bezighoudt, gaat het ook beter met de kinderen.”